

Література

1. Кизим М.О. Збалансована система показників: Монографія. / М.О Кизим, А.А. Пилипенко, В.А. Зінченко. – Х: ВД „ІНЖЕК” – 2007. – 192 с.
2. Шибанов В.Е. Организационно-управленческое моделирование системы управления материально-технического обеспечения промышленного предприятия / Шибанов В.Е., Вестник Адыгейского государственного университета: сетевое электронное научное издание [Электронный ресурс] – 2011, №3.
3. Моїсеєнко Т.С. Ресурсне забезпечення інноваційної діяльності підприємств. / Моїсеєнко Т.С., С.В. Войтко. – К. Альфа Реклама 2014, – 160с.

РОЛЬ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ В ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Л.А. Некрасова, к.е.н., доц.
С.О. Попенко

*Одеський національний політехнічний університет
м. Одеса, Україна*

Інноваційна діяльність підприємств є однією з головних завдань в області конкурентного розвитку, оскільки без впровадження інновацій не можливо отримати таких результатів, що могли б конкурувати на внутрішньому та зовнішньому ринках. У зв'язку з інтенсивним розвитком техніки, технологій, логістики та засобів зв'язку найважливішими факторами досягнення й утримання переваги над конкурентами стають не лише інновації, а й взаємозв'язки між підприємствами, що забезпечує умови щодо створення мережових структур - кластерів.

Дослідження теоретичних та практичних аспектів формування кластерів отримало значного розвитку завдяки роботам А. Маршала, М. Портера, М. Енрайта, Е. Леммера, Семенової Н.Н. До того ж кластери як категорію, їх роль та сутність активно вивчають провідні українські вчені: В.Базилевич, С.Безвужко, І.Бураковський, З.Варналій, М.Войнаренко, В.Геєць, Б.Губський, П.Єщенко, Я.Жаліло, Б.Кваснюк, Ю.М.Ковальов, С.Кримський, Д.Лук'яненко, І.Михасюк, А.Мокій, С.Мочерний, В.Новицький, Ю.Павленко, А.Поручник, Є.Савельєв, В.Савченко, О.Д.Серік, В.Сизоненко, С.І. Соколенко, М.Тимчук, А.Філіпенко, О.Шнирков та інші.

Вперше на термін «кластер» використав А. Маршал [1], що, розглядаючи особливості промислових регіонів, відзначив тенденцію до концентрації спеціалізованих компаній у таких регіонах. Пізніше М. Портер дає широковідоме визначення кластера: "Кластер, або промислова група, – це група близьких, географічно взаємозалежних компаній і пов'язаних з ними організацій, які спільно діють у певному виді бізнесу, характеризуються спільністю напрямів діяльності й взаємодоповнюють один одного" [2, с. 258].

При побудові кластера використовують три типи кластерної політики: «зверху-вниз», «знизу-вгору» і змішаний варіант [3]. Ініціаторами проведення першого типу кластерної політики є центральні або регіональні органи влади. Наприклад, результатом такої політики є високоефективні кластери Фінляндії, де уряд ініціював створення кластерів і гарантувало їх функціонування. При проведенні кластерної політики «знизу-вгору» ініціатива йде, в основному, з боку місцевих органів влади та об'єднань місцевих підприємств, а об'єктом проведення такої політики зазвичай стають просторові (регіональні або локальні) кластери. У практиці зазвичай застосовується змішаний варіант, коли паралельно в часі поєднуються обидва підходи. Так, у Німеччині, де більшість кластерів утворилися спонтанно, держава підтримала формування ряду нових інноваційних кластерів, наприклад, біотехнологічний кластер «Bio Regio». У Великобританії політика держави спрямована не на створення нових кластерів, а на використання існуючих регіональних ресурсів. У США створення і розвиток кластерів здійснюється за ініціативи місцевих органів управління..

Кластерний підхід має наступні переваги у порівнянні з іншими формами організації економічної діяльності:

- отримання синергетичного ефекту, що виражається у підвищенні конкурентоспроможності всієї системи в порівнянні з окремими господарюючими суб'єктами;
- значне спрощення доступу підприємств, що входять в кластер до різних видів ресурсів;
- підвищення ефективності збуту продукції за рахунок стійкості логістичних потоків між підприємствами кластера;
- зниження фінансових і кредитних ризиків з одного боку, і підвищення стабільності та прогнозованості грошових потоків - з іншого;
- кластерний підхід дає можливість визначити підприємства, які можна віднести до того чи іншого кластеру, частку кожного підприємства у формуванні кінцевого продукту і сукупного економічного ефекту.

Незважаючи на всі переваги кластеризації економіки вона має ряд ризиків:

- надмірна концентрація підприємств на внутрішніх зв'язках та ігнорування середовища за межами кластера можуть привести до застарівання технологій і зниження їх конкурентоспроможності;
- відсутність конкурентів в рамках окремого кластеру «знищує» необхідність постійного вдосконалення виробничого та збутового процесу;
- залежність результатів роботи всього кластера від ефективності діяльності кожного з його учасників.

У країнах-членах ЄС кластеризація є однією з умов підвищення конкурентоспроможності економіки регіонів та держави. Зокрема, економіка Фінляндії повністю кластеризована і в ній виділено 9 кластерів, а економіка Нідерландів розбита на 20 "мегакластерів", на основі функціонування яких визначені пріоритети інноваційної політики держави. У Данії функціонує 29 кластерів, в яких беруть участь 40 відсотків усіх підприємств країни, які забезпечують 60 відсотків експорту, та розробляється концепція кластеризації. В Австрії діють трансграничні кластери з Німеччиною, Італією, Швейцарією, Угорщиною, активізувались зв'язки з Францією та Великобританією. Розроблена політика стимулювання розвитку зв'язків між дослідними інститутами та промисловим сектором, знижені регуляторні бар'єри в інноваційних програмах, формуються центри конкурентоспроможності. Світова практика свідчить, що в останні два десятиліття процес формування кластерів відбувався досить активно. В цілому, за оцінкою експертів, до теперішнього часу кластеризацією охоплено близько 50% економік провідних країн світу. На рис. 1 представлена кількість кластерів провідних країн світу[4].

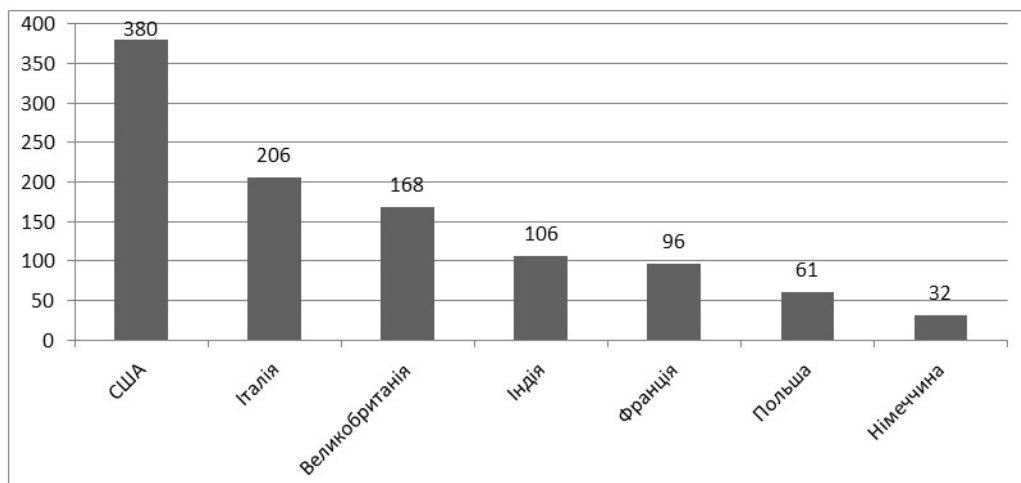

Рис. 1. Кількість кластерів провідних країн світу

У США в рамках кластерів працює більше половини підприємств, а частка ВВП, виробленого в них, перевищила 60 %. У ЄС у кластерах зайнято 38 % його робочої сили. У країнах північної Європи кількість підприємств, охоплених кластерами, досягає 90 %.

Повністю охоплені кластеризацією датська, фінська, норвезька і шведська промисловість. Так, Фінляндія, чия економічна політика базується на кластеризації, протягом 2000-х років займає провідні місця у світових рейтингах конкурентоспроможності. На промислові кластери Італії припадає 43 % чисельності зайнятих у галузі і більше 30 % обсягу національного експорту. Успішно функціонують кластерні структури в Німеччині (хімія і машинобудування), у Франції (виробництво продуктів харчування, косметики).

Використовуючи зарубіжний досвід, а також потужний потенціал України, обумовлений своїми виробничими ресурсами, фізико-географічними особливостями, є реально можливим розвиток існуючих і, що найважливіше, створення нових напрямків кластеризації економіки країни. Це дасть змогу відновити втрачений інноваційний потенціал та закласти основу економічного зростання на принципово новій інтелектуальній та матеріально-технічній основі. В Україні в цілому сформовано законодавство, яким визначено організаційно-правові форми об'єднань підприємств та наявні передумови для формування нових виробничих систем (кластерів) в різних сферах господарської діяльності.

Реалізація кластерної політики в регіонах країни може сприяти інноваційному розвитку підприємств шляхом:

- реалізації потенціалу ефективної взаємодії учасників кластера, пов'язаного з їх географічно близьким розташуванням;
- отримання підприємствами кластеру можливості виходу на висококонкурентні міжнародні ринки;
- налагодження інтелектуальної та технологічної кооперації між підприємствами кластеру;
- кооперації з науково-дослідними, дослідно-конструкторськими та освітніми установами;
- більшого доступу до ресурсів, у тому числі фінансових;
- інтеграції ринків, що, в свою чергу, сприятиме розширенню міжнародних інвестиційних потоків і збільшенню конкуренції регіонів;
- збільшення наукового та інноваційного потенціалу регіону за рахунок міжнародного трансферу технологій.

Таким чином реалізація кластерної політики дає широкі можливості для підприємств, які входять в кластер, щодо їх інноваційного розвитку.

Стримувальними чинниками інноваційного розвитку економіки України є надзвичайна розбалансованість її системи, некерованість як в адміністративному розумінні, так і в сфері дії економічних законів, низька якість управління бізнесом, відсутність орієнтації багатьох підприємств на міжнародний ринок. Вирішення цих проблем залежить від впровадження в Україні нової регіональної економічної політики на кластерній основі, політики регіонального саморозвитку, в основі якої закладається можливість досягнення економічної збалансованості в першу чергу в складі самих низових територіальних рівнів, що дозволить забезпечити збалансованість функціонування економіки в цілому в державі.

Таким чином лідерство у сучасній жорсткій міжнародній конкуренції може бути досягнуто тільки за умов концентрації зусиль держави з досягнення стратегічної ефективності розвитку галузей та регіонів України, зростання їх інноваційного потенціалу і на цій основі – економічного розвитку.

Література

1. Маршалл А. Принципы экономической науки: В 3-х т. – М., 1993. – Т.1. – С. 176–189.
2. Портер М. Международная конкуренция: конкурентные преимущества стран / Пер. с. англ. – М.: Международные отношения, 1993. – 896 с.
3. Пилипенко И.В. Конкурентоспособность регионов и кластерная политика И.В. Пилипенко // Пространственная организация хозяйства: ТПК или кластеры: сборник материалов XXIII ежегодной сессии экономико-географической секции МАРС, Липецк, 2-5 июня 2006 г. / Под ред. Ю.Г. Липеца. – М.: ИГ РАН, 2006. – С. 26-36.
4. Обсерваторія кластеру: інформаційний ресурс з аналізу кластерів та кластерної політики країн Європи [Електронний ресурс] <http://www.clusterobservatory.eu>